

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

ІННОВАТИКА У ВИХОВАННІ

Збірник наукових праць

Випуск 18

Засновано у 2015 році

Рівне – 2023

УДК 37 : 005.591.61 -66
ББК 74.200

Інноватика у вихованні: зб. наук. пр. Вип. 18. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт.ун-т; упоряд.:О. Б. Петренко; ред. кол.: О. Б. Петренко, Н. Б. Грицай, Т. С. Ціпан та ін. Рівне: РДГУ, 2023. 328 с.

До збірника увійшли наукові праці з теорії і методики освіти та виховання. У наукових розвідках представлено різновекторність сучасних підходів до змісту, форм і технологій освітнього процесу, починаючи від дошкілля і завершуючи вищою школою.

Редакційна колегія

Головний редактор: **Петренко Оксана Борисівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Заступник головного редактора: **Грицай Наталя Богданівна**, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри природничих наук з методиками навчання Рівненського державного гуманітарного університету;

Відповідальний секретар: **Ціпан Тетяна Степанівна**, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної ради:

Сухомлинська О. В., доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського;

Павелків Р. В., доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету;

Федяєва В. Л., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова Херсонського державного університету.

Члени редколегії:

Androszczuk Irena (Андрощук І. М.), доктор габлітований, професор, професор кафедри Педагогіки праці та андрагогії Академії педагогіки спеціальної імені Марії Гжегожевської у Варшаві (Республіка Польща);

Безкорвайна О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри міжкультурної комунікації, теорії, історії та методики викладання зарубіжної літератури Рівненського державного гуманітарного університету;

Вихрущ А. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри української мови Тернопільського національного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського;

Дичківська І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету;

Кобилянський О. В., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри безпеки життєдіяльності Вінницького національного технічного університету;

Ковальчук О. С., доктор педагогічних наук, професор, провідний науковий співробітник Національного університету харчових технологій;

Кравченко О. О., доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Мельничук І. М., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки вищої школи та суспільних дисциплін Тернопільського державного медичного університету ім. І. Я. Горбачевського;

Павелків К. М., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри іноземних мов Рівненського державного гуманітарного університету;

Пелех Ю. В., доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та навчально-методичної роботи, завідувач кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи Рівненського державного гуманітарного університету;

Pobirchenko Natalia (Побірченко Н. С.), доктор габілітований, професор, професор надзвичайний на факультеті суспільних та гуманітарних наук Державного вищого навчального закладу імені Вітелона в Легніці (Республіка Польща);

Пустовіт Г. П., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Савчук Б. П., доктор історичних наук, професор, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту ім. Б. Ступарика Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника;

Sieradzka-Baziur Bożena (Сєрадзька-Базюр Б.), доктор габілітований, професор, проректор з наукової роботи і освітніх програм, Академія «Ігнатіанум» у м. Кракові (Республіка Польща);

Сойчук Р. Л., доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри педагогіки початкової, інклюзивної та вищої освіти Рівненського державного гуманітарного університету;

Śroć Zdzisław (Сіроїц Здзіслав), доктор габілітований соціальних наук в галузі педагогіки, професор, професор кафедри педагогіки Інституту педагогіки і психології Вищої школи менеджменту у Варшаві (Республіка Польща);

Баліка Л. М., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики виховання Рівненського державного гуманітарного університету;

Skubisz Jolanta (Скубіш Йоланта), кандидат соціальних наук в галузі педагогіки, ад'юнкт відділу педагогіки і психології Академії гуманітарно-економічної в м. Лодзь, член групи соціальної педагогіки в Комітеті педагогічних наук Польської академії наук у Варшаві (Республіка Польща);

Остапчук Н. О., кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри інформаційно-комунікаційних технологій та методики викладання інформатики Рівненського державного гуманітарного університету;

Петренко С. В., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформаційних технологій та моделювання Рівненського державного гуманітарного університету;

Шадюк О. І., кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т. І. Поніманської Рівненського державного гуманітарного університету.

Свідомство про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 21161-10961Р.

Наказом Міністерства освіти і науки України № 409 від 17.03.2020 р. збірник наукових праць РДГУ «Інноватика у вихованні» включений до Переліку наукових фахових видань України у категорію «Б» у галузі педагогічних наук (спеціальності – 011, 014, 015).

Фаховий збірник наукових праць РДГУ «Інноватика у вихованні» індексується міжнародною наукометричною базою даних Index Copernicus International: <https://journals.indexcopernicus.com/search/details?id=48435>

Упорядники: проф. Петренко О. Б., доц. Ціпан Т. С., доц. Баліка Л. М., Бабяр А. А.
Науково-бібліографічне редагування: наукова бібліотека РДГУ.
Друкується за рішенням Вченої ради РДГУ (протокол № 11 від 26 жовтня 2023 р.)

Редакційна колегія не завжди поділяє точку зору авторів.

ЗМІСТ

Сухомлинська О. Василь Сухомлинський про захисне виховання: сьогоднішні рефлексії.....	6
Богущ А. Захисна педагогіка Василя Сухомлинського у партнерській взаємодії батьків і педагогів.....	15
Петренко О., Пустовіт Г., Олексюк О., Поліщук І. Моральне виховання неповнолітніх засуджених у процесі трудової діяльності в умовах виправної установи.....	24
Безкоровайна О., Ткачук А. Сучасні аспекти формування громадянської солідарності у майбутніх вчителів іноземної мови в умовах міжкультурного інформаційного простору.....	35
Білавич Г., Гудовсек О. Освіта та моральне виховання дорослих в Україні у вимірі пенітенціарної педагогіки європейських країн.....	45
Блават О. Сучасне інклюзивне фізичне виховання: інновації та можливості.....	56
Журба К. Цифровізація військово-патріотичного виховання української молоді в умовах війни.....	66
Koliada N. Family-type children's home as an alternative form of childhood social protection.....	76
Кочубей Т. Соціальний аспект дитинства у педагогічній спадщині Василя Сухомлинського.....	86
Mykhalechuk N., Ivashkevych E., Gron L., Kvasnetska N. Challenges of online studying: the theory and the practice.....	96
Мушкета Р., Кіндрат В., Кіндрат П., Гоголь Т. Wartości i cele edukacji do rekreacji fizycznej. Współczesne podstawowe czynniki rozwoju rekreacji ruchowej.....	107
Пелех Ю., Антончик Є. Нормативне відображення звернення до аксіологічного підходу у контексті модернізації вищої педагогічної освіти України у XXI столітті.....	119
Розман І., Петрова А. Сучасні тенденції розвитку інформаційних технологій бібліотечної та архівної справи.....	129
Потапчук Т., Пукас І., Каньоса Н. Співпраця педагога з батьками у змісті полікультурного виховання дітей.....	137
Стадник В. Актуальність інноватики в освітньому процесі фізичного виховання: виклики воєнного стану.....	145
Баліка Л., Петренко С., Петренко І. Неформальна та інформальна освіта: нові способи формування компетентностей фахівця в сучасних умовах.....	155
Баранюк І. Художньо-педагогічні твори Василя Сухомлинського як виховний засіб в початковій школі: методичний аспект.....	163

Боса В., Петренко С. Зміст та сутність концепта «інформація» в контексті інформологічного підходу та використання інформаційних технологій у підготовці філологів.....	174
Кашуба А., Ковальський В., Панчук А., Панчук І. Компетентність учителя фізичної культури в контексті вимог Нової української школи	186
Козир М., Козік О., Петренко К., Холявінська С. Абетка моральних цінностей: погляд на сучасну людину в умовах війни.....	197
刘婷婷 (Tingting Liu), 甦 (Su Xiao). Дух педагога В. Сухомлинського: особливості, формування та роздуми.....	212
Остапчук М. Цілісна система науково-дослідницької роботи викладача ЗВО і учня як спосіб підготовки талановитої молоді (на прикладі Малої академії наук України).....	218
Стельмашук Ж. Формування соціальної компетентності майбутніх учителів іноземної мови засобами волонтерської діяльності.....	231
朋 腾(Teng Peng), 甦 (Su Xiao). Серце віддаю дітям – погляд В. Сухомлинського на вчителів та його сучасне значення.....	239
Ціпан Т. Ресурсні можливості навчальної дисципліни «Педагогіка партнерства у шкільно-сімейному вихованні» у формуванні професійної компетентності майбутніх магістрів початкової освіти.....	247
Шліхта Г. Змістовне наповнення структурних елементів ціннісно-деонтологічних компетенцій майбутніх фахівців з інформаційних технологій.....	259
Доробки молодих науковців	
Лебзіна К. Розвиток фізичних якостей молодших школярів засобами рухливих ігор.....	275
Махиня С., Прус Г., Ярмак О. В. Сухомлинський – учитель: особлива місія педагога в кризових ситуаціях.....	286
Пелех В. Концептуальний аналіз сучасних підходів до розуміння ціннісно-смыслові саморегуляції особистості.....	294
Філоненко Р. Відображення ідей В. О. Сухомлинського в концепції Нової української школи.....	304
Шульгач М. Освітня і наукова діяльність кафедри педагогіки, освітнього менеджменту та соціальної роботи Рівненського державного гуманітарного університету: ретроспективний аналіз.....	312

Пелех Юрій

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки,
освітнього менеджменту та соціальної роботи
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0002-1737-4557
e-mail: pelekhyurii@ukr.net

Антончик Євгенія

здобувач кафедри педагогіки,
освітнього менеджменту та соціальної роботи
Рівненського державного гуманітарного університету,
м. Рівне, Україна
ORCID: 0000-0002-4592-3066
e-mail: evgeniyastarr@gmail.com

НОРМАТИВНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ ЗВЕРНЕННЯ ДО АКСІОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ У КОНТЕКСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ У ХХІ СТОЛІТТІ

Анотація. Вихідною тезою дослідження є положення, що концептуально модернізація освіти орієнтована на досягнення результату ціннісного характеру (утвердження гуманістичних цінностей). При цьому прогресивні зміни в освіті розглядаються у зв'язку з вирішенням завдання формування особистості з великим гуманістичним потенціалом.

Обґрунтовано мету дослідження, яка полягає у системному аналізі практики звернення до аксіологічного підходу в процесі укладання нормативно-правових актів у сфері освіти, оскільки таке унормування реально відображає ціннісні пріоритети модернізації та реформування освітньої галузі. Достовірність аналізу досягається через застосування контент-аналізу нормативно-правового регулювання сфери вищої педагогічної освіти.

Визначено, що законотворцями активно застосовується аксіологічний підхід у процесі творення нормативно-правової бази у сфері освіти. У досліджуваних документах констатовано позитивну динаміку звернення до аксіологічного підходу, зокрема у контексті модернізації вищої педагогічної освіти. Доведено, що впровадження в освітянську практику аксіологічного підходу у часі відбувається паралельно із застосуванням відповідного підходу у контексті творення нормативно-правової основи нового (модернізованого) освітнього простору незалежної України.

Ключові слова: освіта, педагогіка, вища педагогічна освіта, модернізація, аксіологічний підхід, нормативно-правові документи.

Постановка проблеми. Опрацьовуючи зміст феномену модернізації освіти, ми дійшли висновку, що його необхідно ґрунтовно розглядати як

процес прогресивних змін, які поліпшують стан освітньої системи, що включає інноваційну компоненту, а також орієнтований на забезпечення передумов для саморозвитку на ґрунті демократично-гуманістичних цінностей (Антончик, 2022, с. 296). Наша позиція обґрунтована тим, що концептуально модернізація освіти орієнтована на досягнення результату ціннісного характеру (утвердження гуманістичних цінностей). Водночас звернення до ідеї прогресивних змін, очевидно, походить від усвідомлення зв'язку якісної освіти (як особливої цінності) з феноменом сформованої особистості із значним гуманістичним потенціалом (як беззаперечної універсальної цінності). З означеного робимо висновок, що процеси модернізації освіти мають аксіологічний аспект, який потребує спеціальної дослідницької уваги, аналізу й осмислення. Зокрема, заслуговує на спеціальну увагу питання, якою була практика реалізації аксіологічного підходу до модернізації вищої педагогічної освіти у період української незалежності.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. На початку викладу зауважимо, що досі феномен аксіологічного підходу є одним з найбільш досліджуваних, що підтверджується цілою низкою наукових праць. Зокрема, означений підхід потрактовується як філософсько-педагогічна стратегія, яка ґрунтується на ідеї пріоритету загальнолюдських цінностей і самоцінності кожної особистості та визначає перспективи подальшого вдосконалення системи освіти (Ткачова та Варенко, 2008); залучення аксіологічного підходу в освітній простір обґрунтовується його потенціалом смисложиттєвої переорієнтації особи здобувача освіти, зокрема відмові від егоїстичних інтересів на користь морально-духовних цінностей (Бех, 2008); небезпідставно вважається, що аксіологічний підхід стимулює до реальних суб'єкт-суб'єктних відносин (Васильєва, 2003); звернення до аксіологічного підходу орієнтує на створення умов для усвідомлення цінностей і ціннісних орієнтацій як важливого елементу інтелектуального й морального потенціалу особистості (Пелех та Кукла, 2019). Зрештою, реалізацію аксіологічного підходу нині потрактовують як спеціально організований освітній процес, заснований на ціннісно-принципових конструктах і спрямований на формування аксіологічної культури майбутніх фахівців різного профілю (Шетеля, 2022).

Наведені варіанти трактування аксіологічного підходу передають загальні уявлення про вказаний феномен, втім, очевидно, мають ілюстративний характер і не вичерпують розмаїття праць, у яких такий підхід осмислюється або застосовується. Водночас, в опрацьованих нами роботах не вдалося виявити прикладів аналізу нормативного відображення повернення до аксіологічного підходу у контексті модернізації вищої педагогічної освіти України у XXI столітті. Це стимулювало нас зосередити дослідницьку увагу саме на означеному питанні.

Мета статті полягає у системному аналізі практики звернення до аксіологічного підходу у процесі укладання нормативно-правових актів у сфері освіти, оскільки такі акти реально відображають ціннісні пріоритети модернізації освітньої галузі в цілому. Достовірність відповідного аналізу можливо досягнути шляхом контент-аналізу відповідних документів. Отже,

теоретичний характер дослідження зумовив повернення до філософських й загальнонаукових методів дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Свій перший пострадянський Закон «Про освіту» Україна отримала 23 травня 1991 року № 1060-ХІІ, тобто трохи менше ніж за рік після ухвалення Верховною Радою, тоді ще Української РСР, Декларації «Про державний суверенітет України» і за лічені місяці до ухвалення 24 серпня 1991 року Акту «Про проголошення незалежності України». Радикальні зміни української суспільно-політичної реальності мали фундаментальні наслідки для українського народу загалом і національної освітньої сфери зокрема. Нове змістовне наповнення, у тому числі ціннісно-орієнтованого, здобув і базовий для освітянської громади закон. Переконалися в цьому можна, якщо порівняти його з текстом Закону УРСР «Про народну освіту», що був на той час чинний від 28 червня 1974 року.

Аналіз радянського закону дає підстави стверджувати, що ціннісні аспекти освіти у ньому не простежуються, а увага передусім зосереджена на ідеологічному навантаженні освіти, тобто застосовується ідеологічний підхід. Ідеологізований характер мали і принципи «народної освіти в Українській РСР», що були зафіксовані у ст. 4 цього закону. Зокрема, до основних принципів народної освіти в Українській РСР віднесено, серед іншого, «єдність навчання і комуністичного виховання» та «зв'язок навчання і виховання підростаючого покоління з життям, з практикою комуністичного будівництва». І лише десятим підпунктом ст.4 згадується такий принцип, як «гуманістичний і високomorальний характер освіти й виховання». За яскраво вираженого ідеологічного підходу, спрямованості на формування ідеологічно покірної «радянської людини» місця аксіологічному підходу не залишалося, як власне, і простору для утвердження універсальних гуманістичних цінностей.

Радикально інші підходи уже демонструє Закон «Про освіту», що його Україна отримала 25 травня 1991 року. Автори цього документу відмовляються від ідеологічного підходу на користь аксіологічному. Це підтверджується, наприклад, текстом преамбули цього документа, де проголошується, що «метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей» (1991).

Статтею 5 цього Закону основними принципами нової української освіти вперше проголошується пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей над політичними і класовими інтересами (у пізніших версіях закону залишилося формулювання *«пріоритетність загальнолюдських духовних цінностей»*), а також гуманізм й демократизм та органічний зв'язок з національною історією, культурою, традиціями, що також має ціннісний вимір. Означене переконливо доводить, що становлення нової української держави пов'язувалося з модернізацією національного освітнього простору, а відповідна стратегія від самого початку ґрунтується на аксіологічному підході.

Ще одним документом, що підтверджує повернення до аксіологічного підходу у процесі реформування (модернізації) української освіти на початковому етапі новітньої незалежної української держави вважаємо «Державну національну програму «Освіта» («Україна ХХІ століття»)),

затверджену постановою Кабінету Міністрів України від 3 листопада 1993 року. Документом констатувалась невідповідність тодішньої національної системи освіти вимогам, що поставали перед нею в умовах розбудови української державності, культурного та духовного відродження українського народу. Отож головною метою Програми проголошувалося визначення стратегії розвитку освіти в Україні, а також створення системи навчання і виховання, в тому числі, для «формування інтелектуального та культурного потенціалу як найвищої цінності нації» (1993). Зрозуміло, що окреслені у Програмі завдання не можливо було вирішити без роботи з педагогічними кадрами, тому документом визначалася необхідність кардинального реформування змісту форм, методів підготовки педагогічних працівників усіх ланок освітньої галузі. Окремо наголошувалося на потребі забезпечення підвищення їх професіоналізму, освітнього і загальнокультурного рівня. Водночас, цей документ дозволяє засвідчувати визнання українською державою принципової важливості створення за допомогою сучасної освіти, заснованої на гуманістичних цінностях, умов для розкриття людського потенціалу. Успішність вирішення цього завдання детермінована залученням аксіологічного підходу.

Ще одним показовим документом у контексті звернення до аксіологічного підходу є «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», затверджена Указом Президента України від 25 червня 2013 р.. Відзначимо, що цей документ з'явився практично через десять років після затвердження «Національної доктрини розвитку освіти 2002 року» і через двадцять років після появи «Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття»)). Як і у попередніх програмних документах, мотивом «Національної стратегії розвитку освіти» зразка 2013 року була заявлена закономірна потреба «кардинальних змін, спрямованих на підвищення якості і конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України у міжнародний освітній простір». Фактично, мовилося про новий етап модернізації української вищої школи.

Отже, серед стратегічних напрямів державної політики у сфері освіти автори «Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» вказали найперше – (1) реформування системи освіти, в основу якої покладатиметься принцип пріоритетності людини і (2) – модернізація структури, змісту та організації освіти на засадах компетентнісного підходу. Визначені напрями засвідчують увагу до ціннісного контексту освіти. Зокрема, принцип пріоритетності людини заснований на визнанні людини як найвищої суспільної цінності. Своєю чергою, модернізація освіти на засадах компетентнісного підходу не можлива без звернення до аксіологічного підходу, оскільки цінності є невід'ємною складовою компетентностей (Вступне слово до Проєкту ТЬЮНІНГ, 2006, с. 3).

Відзначимо, що одним з практичних результатів реалізації Національної стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року стало ухвалення Верховною радою України нових за змістом і філософією освітянських законів: Закону України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року і Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року.

Увага до аксіологічного підходу як одного із засобів модернізації і розвитку національної вищої освіти підтверджується впровадженням Законом України «Про вищу освіту» 2014 року понять: 1) компетентність, що визначалась як «здатність особи успішно соціалізуватися, навчатися, провадити професійну діяльність, яка виникає на основі динамічної комбінації знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, *цінностей*, інших особистих якостей»; 2) результати навчання – «знання, уміння, навички, способи мислення, погляди, *цінності*, інші особисті якості, які можна ідентифікувати, спланувати, оцінити і виміряти та які особа здатна продемонструвати після завершення освітньої програми (програми результати навчання) або окремих освітніх компонентів» (2014). Сформульовані підходи результатів навчання у парадигмі сформованих компетентностей з ціннісною компонентою висувало нові вимоги щодо змісту модернізації вищої педагогічної освіти України.

Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року також є підстави вважати ціннісно орієнтованим. Вже у преамбулі цього документу вказується, що освіта є «основою інтелектуального, духовного, фізичного і культурного розвитку особистості» і, водночас, «запорукою розвитку суспільства, *об'єднаного спільними цінностями* і культурою, та держави». Цей Закон метою освіти проголошує «всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства», а також «формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей», при цьому останнє формулювання є однією з відмінностей Закону України «Про освіту» (2017 р.) від Закону України «Про освіту» (1991 р), що був чинний 26 років. Ця та інші новації Закону України «Про освіту» (2017 р.) поставали цільовою й нормативною основою модернізації вищої педагогічної освіти України.

Водночас, необхідно підкреслити, що акцент на значенні аксіологічного підходу не був декларативним. Здійснений нами аналіз доводить активне залучення вказаного підходу до простору педагогічної науки. Впровадження в освітянську практику аксіологічного підходу у часі відбувається паралельно із застосуванням відповідного підходу у контексті творення нормативно-правової основи нового (модернізованого) освітнього простору незалежної України, що було проілюстровано нами вище у процесі аналізу змісту відповідних нормативно-правових актів у сфері освіти. Актуальність аксіологічного підходу й увага до ціннісних аспектів модернізації національної освіти, зокрема вищої педагогічної освіти України, підтверджується цілою низкою праць, що були напрацьовані українськими науковцями впродовж минулих тридцяти років.

Відзначимо, що нами виявлено 29 дисертаційних робіт починаючи з 2004 року, в яких розглядаються різні ціннісні аспекти професійної підготовки майбутніх педагогів. У межах вказаних досліджень зокрема порушувалися питання формування моральних цінностей у майбутніх учителів засобами моделювання педагогічних ситуацій (Власенко, 2005); формування у студентів педагогічних університетів цінностей особистісно орієнтованої моделі виховання засобами артпедагогіки (Кондрицька, 2009); формування гуманістичних цінностей у фаховій підготовці майбутнього вчителя (Александрова, 2010); формування кроскультурних цінностей студентів у

виховній діяльності вищих педагогічних навчальних закладів (Олинець, 2015); теоретико-методичних засад ціннісно-смыслової готовності майбутнього педагога до професійної діяльності (Пелех, 2010); ціннісної детермінації особистісної самореалізації обдарованої студентської молоді у вищих педагогічних навчальних закладах (Коваль, 2018). При цьому, варто наголосити, що практично в усіх дисертаційних роботах можна простежити позицію, відповідно до якої застосування аксіологічного підходу й формування професійно значущих цінностей сучасного педагога пов'язувалися з питанням практичного вирішення модернізації (змістовного оновлення) національної вищої педагогічної освіти.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Проведений нами аналіз доводить, що у період новітньої української незалежності (від 1991 року і дотепер) автори нормативно-правових актів, які регламентують й унормовують освітянську сферу, послідовно розширювали увагу до ціннісних аспектів освіти в цілому й вищої освіти зокрема. Згадані закони, програми, доктрини й стратегії щоразу все більше підкреслювали роль аксіологічного підходу в освіті, зокрема у процесі модернізації вищої педагогічної освіти.

Проаналізовані нами матеріали вказують на те, що впровадження в освітянську практику аксіологічного підходу у часі відбувалося паралельно із застосуванням відповідного підходу у контексті творення нормативно-правової основи нового (модернізованого) освітнього простору незалежної української держави. Увага до аксіологічного підходу у педагогічній теорії і практиці зумовлена його специфічним методологічним статусом і потенціалом щодо перетворень в освітньому просторі через позитивні компетентнісні трансформації його суб'єктів, передусім освітянського співтовариства. З цього робимо висновок про необхідність подальших досліджень щодо залучення потенціалу аксіологічного підходу у практику модернізації вищої педагогічної освіти України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Антончик, Є. (2022). Основні напрями, динаміка і незворотність модернізаційних процесів в українській освіті. *Інноватика у вихованні*, Випуск 15, сс. 294–301.

Ткачова, Н. та Варенко, Т. (2009). Аксіологічний підхід у професійній підготовці майбутніх учителів. *Наука і освіта*, №7, сс. 212–215.

Бех, І. (2003). *Виховання особистості. Особистісноорієнтований підхід: теоретико-технологічні засади*. Київ: Либідь, Кн. 1, 280 с.

Васильєва, Д. (2016). Методологічні засади реалізації аксіологічного підходу до навчання математики в школі. *Український педагогічний журнал*, № 2, сс. 42–49.

Пелех, Ю. та Кукла, Д. (2019). *Система цінностей майбутнього фахівця і його місце на сучасному ринку праці*. Рівне: Волинські обереги, 2019, 184 с.

Шетеля, Н. (2022). *Теорія і практика професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища*. Рівне: Волинські обереги, 185 с.

Верховна Рада України, (2017). Закон УРСР «Про освіту» від 23 травня 1991 року № 1060-ХІІ. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12/ed19910523#Text> (дата звернення 27.11.2022).

Верховна Рада УРСР, (1974). Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки «Про народну освіту» від 28 червня 1974 року № 2778-VIII. LIGA 360. Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/T742778> (дата звернення 27.11.2022).

Кабінет Міністрів України, (1993). Постанова Кабінету Міністрів України «Про Державну національну програму «Освіта» («Україна ХХІ століття»)» від 3 листопада 1993 р. № 896. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> (дата звернення 27.11.2022).

Президент України, (2002). Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти» від 17 квітня 2002 року № 347/2002. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення 27.11.2022).

Вступне слово до Проекту ТБЮНІНГ – гармонізація освітніх структур у Європі. Внесок університетів у Болонський. Socrates – Tempus, 2006.

Верховна Рада України, (2014). Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року № 1556-VII. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 27.11.2022).

Верховна Рада України, (2017). Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення 27.11.2022).

Власенко, О. М. *Формування моральних цінностей у майбутніх учителів засобами моделювання педагогічних ситуацій.* Кандидат педагогічних наук. Житомирський державний університет ім. Івана Франка.

Кондрицька, О. (2009). *Формування у студентів педагогічних університетів цінностей особистісно орієнтованої моделі виховання засобами артпедагогіки.* Кандидат педагогічних наук. Ізмаїльський державний гуманітарний університет.

Александрова, О. (2010). *Формування гуманістичних цінностей у фаховій підготовці майбутнього вчителя.* Кандидат педагогічних наук. Запорізький національний університет.

Олинець, Т. (2015). *Формування кроскультурних цінностей студентів у виховній діяльності вищих педагогічних навчальних закладів.* Кандидат педагогічних наук. Кам'янець-Подільський національний університет ім. Івана Огієнка.

Пелех, Ю. *Теоретико-методичні засади ціннісно-сислової готовності майбутнього педагога до професійної діяльності.* Доктор педагогічних наук. Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України.

Коваль, М. *Ціннісна детермінація особистісної самореалізації обдарованої студентської молоді у вищих педагогічних навчальних закладах.* Кандидат педагогічних наук. Вінницький державний педагогічний університету ім. Михайла Коцюбинського.

REFERENCES

Antonchuk, Ye. (2022). Osnovni napriamy, dynamika i nezvorotnist modernizatsiinykh protsesiv v ukrainskii osviti [Main Directions, Dynamics and Irreversibility of Modernization Processes in Ukrainian Education]. *Innovatyka u vykhovanni*, Vypusk 15, ss. 294–301. [in Ukrainian]

Tkachova, N. ta Varenko, T. (2009). *Aksiolohichnyi pidkhid u profesiinii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv* [Axiological Approach in Professional Training of Future Teachers]. *Nauka i osvita*, No 7, ss. 212–215. [in Ukrainian]

Bekh, I. (2003). *Vykhovannia osobystosti. Osobystisnoorientovanyi pidkhid: teoretyko-tekhonolohichni zasady* [Personality Education. Person-oriented Approach: Theoretical and Technological Foundations]. Kyiv: Lybid, Kn. 1, 280 s. [in Ukrainian]

Vasylieva, D. (2016). Metodolohichni zasady realizatsii aksiolohichnoho pidkhodu do navchannia matematyky v shkoli [Methodological Principles of Implementing an Axiological Approach to Teaching Mathematics at School]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*, No 2, ss. 42–49. [in Ukrainian]

Pelekh, Yu. ta Kukla, D. (2019). *Systema tsinnostei maibutnoho fakhivtsia i yoho mistse na suchasnomu rynku pratsi* [The Value System of the Future Specialist and His Place in the Modern Labor Market]. Rivne: Volynski oberehy, 2019, 184 s. [in Ukrainian]

Shetelia, N. (2022). *Teoriia i praktyka profesiinoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv u haluzi kultury i mystetstv v umovakh aksiorozvyvalnoho seredovyscha* [Theory and Practice of Professional Training of Future Specialists in The Field of Culture and Arts in the Conditions of an Axio-developmental Environment]. Rivne: Volynski oberehy, 185 s. [in Ukrainian]

Verkhovna Rada Ukrainy, (2017). *Zakon URSR “Pro osvitu” vid 23 travnia 1991 roku № 1060-XII* [Law of the Ukrainian SSR “On Education” of May 23, 1991 №. 1060-XII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1060-12/ed19910523#Text> [Data zvernennia 27.11.2022]. [in Ukrainian]

Verkhovna Rada URSR. (1974). *Zakon Ukrainskoi Radianskoi Sotsialistychnoi Respubliky “Pro narodnu osvitu” vid 28 chervnia 1974 roku No 2778-VIII* [Law of the Ukrainian Soviet Socialist Republic “On Public Education” dated June 28, 1974 No. 2778-VIII]. LIGA 360. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T742778> (data zvernennia 27.11.2022). [in Ukrainian]

Kabinet Ministriv Ukrainy. (1993). *Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy “Pro Derzhavnu natsionalnu prohramu “Osvita” (“Ukraina XXI stolittia”)” vid 3 lystopada 1993 r. No 896* [Law of the Ukrainian Soviet Socialist Republic “On Public Education” dated June 28, 1974 No. 2778-VIII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> (data zvernennia 27.11.2022). [in Ukrainian]

Prezydent Ukrainy, (2002). *Ukaz Prezidenta Ukrainy “Pro Natsionalnu doktrynu rozvytku osvity” vid 17 kvitnia 2002 roku No 347/2002* [Decree of the President of Ukraine “On the National Doctrine of Education Development” dated April 17, 2002 No. 347/2002]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (data zvernennia 27.11.2022). [in Ukrainian]

Vstupne slovo do Proektu TlunINH – harmonizatsiia osvitykhn struktur u Yevropi. Vnesok universytetiv u Bolonskyi [Introduction to the TUNING Project - harmonization of educational structures in Europe. Contribution of universities to Bologna]. Socrates – Tempus, 2006. [in Ukrainian]

Verkhovna Rada Ukrainy, (2014). *Zakon Ukrainy “Pro vyshchu osvitu” vid 1 lypnia 2014 roku № 1556-VII* [Law of Ukraine “On Higher Education” dated July 1, 2014 No. 1556-VII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [Data zvernennia 27.11.2022]. [in Ukrainian]

Verkhovna Rada Ukrainy. (2017). *Zakon Ukrainy “Pro osvitu” vid 5 veresnia 2017 roku No 2145-VIII* [Law of Ukraine “On Education” dated September 5, 2017 No. 2145-VIII]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (data zvernennia 27.11.2022). [in Ukrainian]

Vlasenko, O. *Formuvannia moralnykh tsinnosti u maibutnykh uchyteliv zasobamy modeliuvannia pedahohichnykh sytuatsii* [Formation of Moral Values in Future Teachers by Means of Modeling Pedagogical Situations]. Kandydat pedahohichnykh nauk. Zhytomyrskyi derzhavnyi universytet im. Ivana Franka. [in Ukrainian]

Kondrytska, O. (2009). *Formuvannia u studentiv pedahohichnykh universytetiv tsinnosti osobystisno oriientovanoi modeli vykhovannia zasobamy artpedahohiky* [Formation of Students of Teacher Universities of Values of a Personally Oriented Model of Education by Means of Art Pedagogy]. Kandydat pedahohichnykh nauk. Izmailskyi derzhavnyi humanitarnyi universytet. [in Ukrainian]

Aleksandrova, O. (2010). *Formuvannia humanistychnykh tsinnosti u fakhovii pidhotovsi maibutnoho vchytelia* [Formation of Humanistic Values in Professional Training of the Future Teacher]. Kandydat pedahohichnykh nauk. Zaporizkyi natsionalnyi universytet. [in Ukrainian]

Olynets, T. (2015). *Formuvannia kroskulturnykh tsinnosti studentiv u vykhovnii diialnosti vyshchykh pedahohichnykh navchalnykh zakladiv* [Formation of Cross-cultural Values of Students in The Educational Activities of Higher Pedagogical Universities]. Kandydat pedahohichnykh nauk. Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet im. Ivana Ohienka. [in Ukrainian]

Pelekh, Yu. *Teoretyko-metodychni zasady tsinnisno-smyslovoi hotovnosti maibutnoho pedahoha do profesiinnoi diialnosti* [Theoretical and Methodological Principles of The Value-meaning Readiness of the Future Teacher for Professional Activity]. Doktor pedahohichnykh nauk. Instytut vyshchoi osvity Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy. [in Ukrainian]

Koval, M. *Tsinnisna determinatsiia osobystisnoi samorealizatsii obdarovanoi studentskoi molodi u vyshchykh pedahohichnykh navchalnykh zakladakh* [Valuable Determination of Personal Self-realization of Gifted Student Youth in Higher Pedagogical Educational Institutions]. Kandydat pedahohichnykh nauk. Vinnytskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytetu im. Mykhaila Kotsiubynskoho. [in Ukrainian]

**NORMATIVE DISPLAY OF REFERENCE TO AXIOLOGICAL
APPROACH IN THE CONTEXT OF MODERNIZATION OF HIGHER
PEDAGOGICAL EDUCATION OF UKRAINE IN THE 21st CENTURY**

Yurii Pelekh

Doctor of Sciences (in Pedagogy), Professor,
Head at the Department of Pedagogy,
Educational Management and Social Work of the
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine

ORCID: 0000-0002-1737-4557

e-mail: pelekhyurii@ukr.net

Yevhenia Antonchyk

PhD candidate at the Department of Pedagogy,
Educational Management and Social Work of the
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine

ORCID: 0000-0002-4592-3066

e-mail: evgeniyastarr@gmail.com

Abstract. The starting thesis of the study is the proposition that conceptually, the modernization of education is oriented towards achieving a result of a value nature (affirmation of humanistic values). At the same time, progressive changes in education are considered in connection with solving the task of forming a personality with significant humanistic potential.

The purpose of the research is substantiated, which consists in the systematic analysis of the practice of applying the axiological approach in the process of drawing up regulatory and legal acts in the field of education, since such acts really reflect the value priorities of the modernization of the relevant area. The validity of the relevant analysis is achieved through the use of content analysis of relevant documents.

It is shown that Ukrainian legislators actively use the axiological approach in the process of creating normative legal acts in the field of education. It was determined that it was during the time of the independent Ukrainian state that the priority of universal spiritual values over political and class interests was declared. In the studied documents, the positive dynamics of turning to the axiological approach was ascertained, in particular in the context of the modernization of higher pedagogical education. Attention is focused on the fact that the legislative emphasis on the importance of the axiological approach was not declarative. The position is argued that the establishment in educational legislation of a strategy for the formation of competencies with a value component based on the results of the educational process became a strong motive for the articulation in pedagogical theory and practice of new requirements regarding the content of the modernization of higher pedagogical education in Ukraine.

It is proved that the introduction of the axiological approach into educational practice takes place in parallel with the application of the corresponding approach in the context of the creation of a legal framework for the new (modernized) educational space of independent Ukraine.

Keywords: axiological approach, education, higher pedagogical education, modernization, pedagogy.

Стаття надійшла до редакції 04.10.2023 р.